

JAROSLAV LOPOUR / 21. 4. 2017

Kniha Filmové Brno

Výzkum lokální filmové historie je oproti zahraničí v českém prostředí stále opomíjenou disciplínou. Přesto má nezanedbatelný význam, poněvadž řada praktik, vztahů nebo zvyklostí ve filmové mikrohistorii, například v rámci jednoho města (v tomto případě Brna), může osvětlit či upozornit na jevy týkající se i celkových dějin (české) kinematografie.

Ústav filmu a audiovizuální kultury na Filozofické fakultě brněnské Masarykovy univerzity se začal jako jedno z prvních tuzemských výzkumných filmových pracovišť vážně zabírat lokálními filmovými dějinami. Již v roce 2008 vznikl grantem podpořený projekt Filmové Brno, jenž kromě interních pedagogů ústavu zaměstnal i celou řadu studentů. Ve výsledku vznikla rozsáhlá internetová databáze^[1] obsahující stále doplňované denní programy brněnských kin, přes sto rozhovorů s pamětníky (diváci, promítači, vedoucí kin) a několik závěrečných diplomových prací studentů. Nyní jako další výstup vyšel v editorské péči Lucie Česálkové a Pavla Skopala v Národním filmovém archivu sborník *Filmové Brno. Dějiny lokální filmové kultury*.

V úvodu editoři představují celý projekt, strukturu sborníku i pojem nová historie kinematografie. Nová historie kinematografie na rozdíl od takzvané nové filmové historie rozšiřuje výzkum i o ekonomiku distribuce, kulturní zprostředkování, dále zkušenost, heterogenitu a sociální konstrukci publika, oběh filmů, sociokulturní historii, sociální významy a další.

Zbytek knihy je rozdělen na pět částí, do nichž svými studii o brněnských lokálních filmových fenoménech od počátků kinematografie do čtyřicátých let 20. století přispěli kromě pedagogů i někteří studenti ústavu. První část se zaměřuje na dějiny brněnských kin. Petr Szczepanik a Jaromír Blažejovský společně uvádí historii brněnských kin do širšího kontextu celorepublikových i místních distribučních praktik a podmínek uvádění filmů do roku 1989.

Druhá část se věnuje ranému uvádění filmů. Jakub Klíma s Radomírem Kokešem si všímají, že před vznikem stálých kin, v letech 1896–1904 a 1910–1912 v Brně dominovaly filmové projekce v uzavřených prostorách, z více jak poloviny v různých hostincích a restauracích. V nich mohla další zábavná média díky ostatním kulturním a zábavním podnikům i akcím obohatit filmový program. Až pro další roky 1904–1912 byla charakteristická filmová představení kočovných biografů, zejména ve stanech a boudách. Martin Bernátek se ve své stati zaměřil na to, jak se česká a německá divadelní scéna v Brně vyrovnávala s odlivem diváků kvůli konkurenci kin a dalších kulturních aktivit – koncertů, obrazových přednášek a podobně. Obě divadla chtěla své svízelné hospodářské situace řešit mimo jiné i získáním licence k samostatnému provozování vlastních filmových projekcí. Tyto plány se však divadlům nepodařilo uskutečnit.

Následující část knihy zkoumá lokální filmový průmysl a provoz kin. Michal Večeřa si všímá, že sice oproti hlavnímu městu byla v Brně výrobní a distribuční praxe minoritní, ovšem s Prahou i s Vídní udržovala specifické vztahy. Druhý text Jana Trnky sleduje s pomocí pramenů a rozhovorů s pamětníky, jak se modifikovala profesní identita brněnských filmových promítačů během let 1930–1946. A Lucie Česálková upozorňuje, jak mohla být rozdílná provozní strategie tří spolkových kin v brněnské čtvrti Židenice.

Ve čtvrtém bloku jsou zařazeny texty věnující se programování kin. Nejprve Jan Havran probírá, jak bylo na přelomu třicátých a čtyřicátých let toto programování zvnějšku ovlivňováno a řízeno hracími řády. Ve své druhé studii Lucie Česálková zjišťuje, jak omezená distribuce a dovoz zahraničních filmů v době protektorátu zvýšily reprízování a nové uvádění starších českých titulů.

Poslední část ve čtyřech statích mapuje filmovou recepci. Jako první se Pavel Skopal zaobírá příznivým diváckým ohlasem německých filmů během nacistické okupace. Lukáš Skupa zkoumá, jakou pozici zaujímal kino v životě brněnských dětí během třicátých let. Terézia Porubčanská porovnává preference dělnických návštěvníků kin ve čtvrtích Zábrdovice a Židenice. A na závěr podruhé Pavla Skopala zajímá na základě výzkumů po druhé světové válce působení školy a rodiny na dětskou recepci filmů.

Texty jsou doplněny ilustrativními obrázky a fotografiemi brněnských kin, rozličnými reprodukcemi plakátů a archivních dokumentů ze soukromých sbírek, z Archivu města

Brna, z Muzea města Brna, z Moravského zemského muzea a z Národního filmového archivu. Vše v poněkud atypické grafické úpravě. Celou kompilaci kromě poznámkového aparátu a seznamu zdrojů a literatury u každé studie doplňuje závěrečný seznam vyobrazení, filmografie citovaných filmů, jmenný rejstřík, medailony autorů a anglické resumé.

Uvedený sborník se tak stal jedním z prvních počínů v lokálním filmovém výzkumu v České republice. V kontextu brněnských lokálních filmových dějin je třeba litovat, že rozsáhlá *Historie brněnských kinematografů 1896–1981* a její dodatky pro léta 1981–1996 amatérského historika Václava Nováka (na něž ostatně autoři sborníku často odkazují) zůstává uložená v Archivu města Brna pouze v rukopise. Vydání tohoto textu v kritické edici by vhodně doplnilo sborník *Filmové Brno* i jeho případové studie.



Lucie Česálková – Pavel Skopal (eds.): *Filmové Brno. Dějiny lokální filmové*

kultury. Praha: Národní filmový archiv, 2016. Vydání první, 340 stran.

Poznámky:

[1] *Filmové Brno* <<https://www.phil.muni.cz/filmovebrno/>>.